

2020-08-13

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Dnr. 20/0184

Betänkande SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen

Dnr. Ku2020/01036/KL

Bohusläns museum har erhållit ovan rubricerade betänkande på remiss och lämnar härmed sina synpunkter.

Sammanfattning

Bohusläns museum välkomnar att regeringen låtit utreda hur ett museum om Förintelsen kan inrättas. I samhället idag ser vi hur antisemitism, rasism, hatbrott och kränkningar av mänskliga rättigheter pågår samtidigt som kunskap och forskning avfärdas när fake news och alternativa fakta sprids. Museernas roll att främja kunskap och berättelserna av Förintelsen är då mycket viktig, både i dag och i framtiden för kommande generationer eftersom demokrati och principerna om alla människors lika värde utmanas.

Bohusläns museum delar Läns museernas samarbetsråds uppfattning i tidigare inlägga som *avrätt staten från att skapa ett nytt myndighetsmuseum och uppmanade staten att tänka i nya banor. Ett museum är ingen dyr arkitektritad byggnad utan den verksamhet som bedrivs. Den museala verksamheten och syftet med densamma bör vara överordnad allt annat.*

Bohusläns museum anser att den myndighet som redan har detta uppdrag, Forum för Levande historia, istället bör få ett kompletterat och utökat uppdrag. Den kunskap, kompetens och erfarenhet som byggts upp under 20 år bör vara grunden som det nya museet byggs på. Vi anser att detta förslag är det mest kostnadseffektiva.

För att bevara och föra minnet av Förintelsen vidare i hela Sverige, så bör samverka mellan Sveriges museum om Förintelsen och landets 24 regionala läns museer ingå som en betydande del i uppdraget. Det finns idag nätverk och möjligheter att samverka runt de samlingar, berättelser, pedagogiska program, utställningar och kunskaper om förintelsen utifrån regionala/lokala händelser, platser och minnen för att säkerställa att hela landets befolkning ges samma förutsättningar att ta del av verksamheten. Läns museerna har idag ett stort fokus på förmedling till den främsta målgruppen, barn och unga, med pedagogik som fokuserar på demokrati och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.

Bohusläns museum har sedan museet öppnade i nya lokaler 1984, arbetat pedagogiskt med samtidsfrågor som hot mot demokratin och mänskliga rättigheter, bl a utifrån museets samlingar. En del av det pågående arbete är att samla och förmedla berättelser från Förintelsen som en viktig del av Bohusläns kulturarv, för att säkerställa att kunskap och minnen inte glöms bort.

I museets samlingar finns donerade föremål som minner om de överlevare som kom till Uddevalla med de vita bussarna 1945.

Våren och sommaren 1945 gjordes Margretegärdeskolan i Uddevalla om till beredskapssjukhus för överlevande från nazitysklands koncentrationsläger. De vita bussarna anlände till Malmö och därifrån transporterades krigsoffren ut till olika delar av landet. Tvåhundra av förintelsens överlevande kom till Uddevalla där Margretegärdeskolan tömdes på elever och skolbänkar. Klassrummen byggdes om med skärmväggar för att skapa flera mindre rum, och dessa blev tillfälligt omgjorda till sjukhussalar. I museets utställning Hjärtats rum 2017, berättade vi om denna händelse och mycket av det insamlade materialet visades upp.

Under tio år har Bohusläns museum arbetat med att öka medvetenheten och förståelsen för att resandefolkets livsvillkor är en del av allas vår gemensamma kulturhistoria. 2004 till 2007 bedrev Bohusläns museum, i samarbete med representanter för Resande Romers riksförening, arkeologiska undersökningar på den tidigare resandeboplatsen Snarsmon, nära den norska gränsen i norra Bohuslän. Utgrävningarna utvecklades till ett fyraårigt samarbetsprojekt mellan museet och föreningen med etnologiska undersökningar, skolprogram, studiecirkel och vandringsutställningar. Resultatet av projektet blev bl a att föremål och arkivhandlingar som rör resandefolkets kulturhistoria samlades in, spridning av projektresultat genom visningar, föredrag och seminarier samt en ökad medvetenhet och förståelse för att resandefolkets livsvillkor, både bland personal och allmänhet. Projektet ledde också till att kulturhistoriska besöksmål på före detta resandeboplatser skapades och dessutom producerades boken *Snarsmon – resandebyn där vägar möts*. I mars 2012 invigdes utställningen *Möt resandefolket!* på Bohusläns museum. Det är Sveriges första, och hittills enda, fasta utställning om resandefolket. Utställningen besöks/ används ofta av skolklasser och andra grupper och den fick högt betyg i en nyligen genomförd publikundersökning.

Kapitel 5 Museet inriktning och uppdrag

5.2 Museets inriktning och uppdrag

Bohusläns museum vill påpeka vikten av att det föreslagna museet även berör andra grupper som blev offer i Förintelsen, bland dessa till exempel romer, homosexuella, transpersoner eller personer med funktionsnedsättningar.

5.3.2 Publik verksamhet och förmedling

Barn och ungdomar är framtiden och växer idag upp med allt större avstånd till förintelsen bl a eftersom få överlevare finns kvar och kan besöka skolor. Kunskapen om och förståelsen för förintelsen bland unga är en mycket viktig del i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter. Det pedagogiska arbetet som ger unga möjligheter att ta till sig den kunskap och förståelse är enligt oss museets syfte och vi vill därför betona vikten av att det pedagogiska arbetet behöver få stort fokus i verksamheten.

Utredningen visar inte vilka målgrupper verksamheten eller hur man ska arbeta för att nå dem. Det framgår inte heller hur det nya museet ska bidra till att uppnå de kulturpolitiska målen vad gäller delaktighet och kulturens tillgänglighet för nya målgrupper. Bohusläns museum anser att barn blir en

prioriterad målgrupp och enligt kulturpolitiska målen så ska man särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur.

Kapitel 6 Verksamhetens organisation och lokalbehov

6.2.2 Byggnaden och platsens betydelse

Utredningen framhåller museibygnaden har en avgörande betydelse för besökarna. Bohusläns museum anser att i en tid av förändring där museer utvecklar olika och flexibla plattformar – fysiska och digitala för att vara hållbara och innovativa, är det viktigt att nyttja framtidens möjligheter.

Utredningen belyser inte de digitala möjligheterna som ökar tillgänglighet och skapar nya kommunikations arenor. Genom samverkan och en nätverksorganisation kan befintliga kulturarvsinstitutioner som redan håller samlingar, forskar på Förintelsen och närliggande områden samt kommunicerar med en publik på skilda geografiska platser, nyttjas. I en sådan organisation har läns museerna en viktig roll både som producenter och förmedlare av kunskap.

6.3.1 En ny fristående myndighet

6.4.2 Förändring av Forum för levande historia

Bohusläns museum avstyrker utredningens huvudförslag till organisation av det nya museet i form av en ny fristående myndighet. Vi anser att istället för att lägga resurser på att skapa en ny myndighet så bör Forum för levande historia, som bedriver en stor del av det föreslagna uppdraget idag, få ett utökad uppdrag och resurser för t ex samlingsförvaltning och forskning. Vi ser även en risk att kunskap, kompetens, nationella- och internationella kontakter/samarbeten som idag är utarbetade av Forum för levande historia, tar tid att bygga upp för en ny myndighet. Verksamheten som under 20 år byggts upp för att främja arbetet med tolerans, demokrati och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen, är efterfrågad och behövs i dagens Sverige och bör få förutsättningar att vidareutvecklas. Forum för levande historias verksamhet kommer att påverkas i stor utsträckning. Att överföra delar av det befintliga uppdraget som Forum för levande historia har idag, till en ny myndighet anser vi inte vara resurseffektiv vare sig ekonomiskt eller tidsmässigt.

Kapitel 7 Samlingar, samverkan och forskning

7.2 Behov av insamling tillgängliggörande av föremål och arkivmaterial

Som utredningen redogör för så finns det flera institutioner som förvaltar samlingar och arkiv rörande Förintelsen. Samlingar och arkiv behöver dock inte fysiskt samlokaliseras utan sammanförs och tillgängliggörs bäst genom en digital plattform. Den nod som utredningen framhåller att museet ska vara, bör främst vara digital, för att så många som möjligt ska kunna ta del av materialet. För att man fortsatt ska kunna förmedla och bevara minnet av Förintelsen i hela landet, så är det av stor vikt att fysiska föremål och arkivhandlingar fortsatt finns kvar på olika platser runt om i Sverige.

7.3.1 Samverkan med läns museerna

Bohusläns museum ser positivt på att läns museerna pekats ut som möjliga samarbetsparter kring det nya museiuppdraget. Läns museerna finns i landets samtliga regioner och kan erbjuda både

2020-08-13

utställningsarenor, pedagogisk och arkivarisk kompetens. Dessutom har flera läns museer samlingar med kopplingar till Förintelsen. Särskilt i den av utredningen utpekade initiala satsningen, att samla överlevares och deras nära anhörigas berättelser, kan läns museerna ta en aktiv och viktig roll.

Ett utökat ansvar för läns museerna förutsätter dock en högre resurstilldelning än de 2 miljoner kronor som utredningen nämner som en årlig kostnad för samarbete med regionala och lokala museer.

7.3:2 Samverkan med Judiska museet

Bohusläns museum ställer sig även positivt till att den institution som får det nya museiuppdraget samarbetar nära Judiska museet för att på så sätt åskådliggöra alla delar av det judiska kulturarvet.

7.3.3 Samverkan med universitet eller högskola och romska organisationer

Bohusläns museum tillstyrker att museet även får särskilt uppdrag om romska vittnesmål. Vi vill understryka vikten att samverka med romska organisationer. Det är viktigt att alla de grupper som på olika sätt omfattades av Förintelsen synliggörs och att kunskap kring detta finns. Vi instämmer med utredningen att folkmord, massmord och förföljelse av judar, romer och andra grupper, såsom till exempel HBTQ-personer och personer med funktionsnedsättning, måste förbli i världens kollektiva minne.

7:4 Museets forskningsanknytning

Utredningen uttrycker att museiarbete förstärks genom en tydlig förankring i forskningen, en uppfattning som delas av Bohusläns museum. Flera av läns museerna har disputerade medarbetare med vana att driva forskningsprojekt i samarbete med universitet och högskolor nationellt och internationellt. Ett deltagande från läns museernas sida, skulle vidare kunna ge Förintelsens historia en regional förankring och relevans.

Annette Prior

Museichef
Bohusläns museum